

Драгиша Васић

ПРИПОВЕТКЕ

PORTALIBRIS

Драгиша Васић
ПРИПОВЕТКЕ

Copyright © PortaLibris, 2017.

Сва права задржана укључујући право на репродукцију
у било ком облику у целости или делимично.

САДРЖАЈ

Светлана	1
Бакућ Улија	21
Ресимић Добошар	71
Реконвалесценти	101
У гостима	138

СВЕТЛАНА

Хтео бих не само да се сетим, него и да осетим. А не знам да ли могу, јер сам отупео, пресушио, окорео. Излизао сам се сувише за танка осећања. Но ипак, наслонићу главу, ево овако, онда ћу малчице да зажмурим, накренућу пре тога две-три наискап, чашу за чашом. А ти, молим те, запали, ето тако, цигарету; и још нешто: не прекидај ме, болан, по твом обичају, све док не испричам до краја. Па после, кад завршим, ћаскаћемо колико ти драго о томе: је ли боље овако или онако, умрети рано или живети дуго.

Не могу да кажем: рањава ме ова успомена, тешко ми је да је обнављам, јер не волим много да се бенавим, а тврд сам, као што рекох, као гранит. Напротив, волим ја да се подсетим и да се вратим у оно давно време, да покушам изазвати оно дрхтање од страсти, иако више не могу да осетим оне слане од плача сузе у грлу. Све је прошло, мили мој, друже мој. Само ми она жива журба увече, уочи дана мога поласка за пут, још стоји јасно пред очима. Па, реци сам ко није осетио оно: помало умрети кад се спрема да отпутује? Моја кожна торба, отворена насред собе, увек ми се помало чинила ствар у вези са мртвацем. Лежи она насред собе, па остављају и трпају у њу, пакују и слажу свега нешто мога и од мене. Све се ту пажљиво и дирљиво ређа, као да се никад више неће видети, као нешто са чим се заувек растаје и што се мора прежалити, а одело и рубље и књиге наше ћачке полажу се онамо као за умрлог. Гледамо ми то, гледамо испод ока, непријатно нам, и бадава говоримо: „Мамо, нека стоји то за сутра, лако ћемо!“ Не обзире

се она, продужује и руке јој дрхте. „Ево”, вели, „ово ти је ту, а оно ту, краватне су у засебној прегради, а ново одело неће се угужвати да путујеш до Златног Прага или Лондона.” И опет нас сахрањује на парче и мучи невероватно. Па тако све иде даље и језиво, баца се кришом поглед, говори неприродним гласом или благо прекорава и све нас тешко дира: и фотографије по столовима и плакате посмртне у рамовима на зиду (а увек је некако полутамно у соби), и мртва тишина око куће, па онда сат који онако откуцава, момци што трчкарају негде амо-тамо да покупују заборављено и неке жене што умиљато доносе мале завежљаје да понесемо њиховим рођацима. Све се дешава убрзано, наврат-нанос, јер треба одспавати, онда поранити. А кад се легне и све смири, задуго се чују уздаси у постељама: мучимо се.

Ја сам имао болесну сестру, и увек је слутња несреће тиштала наше растанке. Па кашаљ, уз оне уздахе, све изазива снове ужасне и гребе најоштријим ноктима и мозак и душу. Али, случајно, овога пута све сам лакше поднео: нисам се ни мучио, нити ми је много требало да се уздржим од плача. Јер, после подне, уочи дана поласка, дознам са радошћу: да сутра нећу путовати сам, како сам мислио, него у друштву мале једне гошће наших познаника и некаквих наших даљних сродника, истинске једне мале лепотице, Светлане, која је празнике Божића провела овамо, а коју сам ја први пут видео и са необичним усхићењем посматрао другога дана празника о посети наших заједничких рођака. Примише је моји у наша кола да је собом поведем (био сам две године старији од ње) и здраву предам њеном оцу у месту одакле сам ја после продужавао гвозденим путем за Београд.

Скоро целе ноћи заспао нисам, него сам сваки час устајао и опомињао како је време да се избудимо иако смо тек

били легли, те су ме опет враћали у постељу. Једва сам дочекао зору, и тада је све отпочело по реду: журно је завршавано паковање, па се онда прешло на саветовање и опомене са свих страна: „Пази”, веле, „у возу и на тунеле, на ствари чешће погледај” – подсећало се да не заборавим на руцбине, да наставим добро учење, а целог пута да се главом не шалим, бодро чувам сапутницу да не озебе. „Ниси”, веле, „више мали, ниси дете, пази је добро.” После се зачуо тресак кола из друге улице и све нас нервозно убрзао, па је наша рођака довела малога путника тако пажљиво забунданог да се од њеног лица, сем носића и плавих, паметних очију, ништа друго није могло угледати. Затворен фијакер стајао је већ пред нашом кућом, а стари кочијаш, у дубоким чизмама и дугим шареним чарапама преко колена, у бунди и шубари до ушију, тапкао је поред коња који су нестрпљиво фркали и лупао шаку о шаку, пошто је све наше ствари сместио и уредио на онај колски бок крај свога узвишеног седишта. Напољу је било хладно и сувомразица, па је почело већ да свањива кад смо се, окупљени око кола, стали поздрављати.

Ја сам, као обично у оваквим приликама, и без сваке церемоније, био готов да заридам, али сам се савлађивао што сам боље могао, од стида пред својом сапутницом, која је, чинило ми се, сву своју пажњу била и управила на то како ћу се ја на овом растанку показати. „Лако је њој, помислио сам, кад она иде својима, те има разлога и да се радује, али да ми је да је видим у мојој кожи, кад се она, овако као ја, раставља од својих.” Да спречим сузе, ја сам се стао љутити на претерано старање мојих око мене, и што су ме до неиздржљивости увијали у некакве дебеле шалове и башлике, а под стопала потурали угрејане цигле обавијене крпама и сламом. Али кад сам последњи пут погледао сестру, коју су, иако добро умотану, салетали да се поврати у собу, ја се

нисам могао сасвим уздржати, те осетих како ми се неколико суза скотрљаше низ образе око уста. Утом се, и док сам ја помислио: „што би, би”, и кола кренуше, па њихов тресак преко неравне калдрме заглуши последње речи које су нам упутили, а које се свакако односиле на то да се у путу добро чувамо. Ми зачусмо само кад им старац са свога бока нешто одговори, па осетисмо да смо остали сасвим сами у својим затвореним колима, чији се прозори одмах отпочеше да магле.

Последње што сам видео, увело лице моје болесне сестре, било је довољно да неуздрано вриснем и да се у најболнијем јецању загрцнем чим су се кола кренула, и то бих свакојако и учинио да сам био, као понекад, сам, али сад учиних све да до тога не дође, па се не усудих ни да се окренем и, као што сам редовно чинио, бацим последњи поглед кроз оно мало четвртасто окно прозора што се иза наших леђа, на затвору кола, налазило.

Мала моја сапутница седела је, онако умотана, и даље мирно крај мене, и није се усуђивала ни да ме погледа, иако сам ја добро осећао њену нарочиту радозналост да се увери како ја сад изгледам, а моје сузе стајале су још на мојим образима, јер, забундан као и она, нисам ни знао како да ослободим руку и дођем до џепне мараме, за коју бих не знам шта дао да ми је при руци. У таквом положају ја сам само стрепео да се она не окрене или да ме шта не упита, јер одговорити ништа не бих могао, и јер би јој мој глас, и ако бих могао говорити, морао одати моју велику слабост растанка.

И тако смо остављали последње куће вароши не проговоривши ниједне речи. А тек ту ја сам се усудио да једним покретом главе, који сам кришом учинио, обришем сузе о ивицу своје башлике, после чега сам се мало умирио, па сам у исто време помислио: да оно све није имало смисла, и да

то није мој први растанак с мојима, а и време до ускршњих празника да није далеко, па ћу их све понова видети и с њима опет неко време провести.

Баш кад сам ја о томе мислио, увелико умирен, мала се Светлана окренула према мени, па ме гласом у коме је било пуно саучешћа, упитала:

– Је л’ те, Вама је баш толико жао? Пуне су вам очи суза.

Ја бих тога часа не знам шта дао да она то није рекла, јер сам, не умет рећи зашто, очекивао да ће се она много боље умети снаћи у овом мом бедном и мучном положају, и зато, збуњен и разочаран њеним питањем, које ме доведе у још мучније стање због тога што је у себи садржавало и онога сажалења, одговорих са немало презирања:

– О, не, Ви се варате да ми је жао!

Осетио сам одмах да су нас ове прве речи које смо измењали малко удаљиле, па ми није тешко било ни да опазим исто тако да је и она ово приметила. И доиста, само ово неколико речи учиниле су да смо неколико тренутака остали тако у непријатном положају двојице противника који то нису били ради да постану.

Међутим се кроз замагљена окна ништа није видело, и то што се ни поглед није имао куд било бацити, мучило нас је утолико више и незгуду увећавало, па је трајало тако све док ја нисам опет проговорио:

– Ово што сте Ви мислили да су сузе, то је само од зиме!

– Може – прихвати она брзо, и као да је само чекала да ма шта проговорим, па да ми сместа и безусловно одобри – може од зиме очи да засузе!

И брзо, иза овог њеног одговора, који никако нисам очекивао, ја приметих да смо се понова приближили, а у исто време као да се оно нешто од мога угроженог достојанства поново повратило на своје старо место, као да ништа није ни било.

И да је потпуно уверим како се малочас о пореклу мојих суза варала, ја сам додао:

– Ето, о Божићу ми смо се много грудвали, и сви су изгледали уплакани, а код куће су мислили и питали ме исто тако као и Ви: што сам плакао? А што бих и плакао? – И рекавши ово, насмејох се живо и раздрагано.

А и она се на ово засмеја за мном и, видео сам, без најмање трунке сумње у оно што сам казао.

Али, тек што сам ово изговорио, и сигуран у то да је она поверовала, ја се снујдих тако да то нисам могао прикрити. А чим се ја снујдих, моја мала сапутница сневесели се и сама. И тако смо покуњени опет ћутали неколико тренутака. За то време ја сам се понова сетио сестре и, свакако, само због ње, она ми се лаж учини гнусном толико да сам сад једино мислио о томе како да је признам да бих се умирио. Забринут тиме, ја сам, на питање старца како нам је, одговорио тако слабо и расејано да он ништа није ни могао чути. А кад он питање понови, она одговори место мене, па ми се, после тога, зачуђена вероватно наглом променом мога расположења, обрати:

– Је л' те, је л' Вама опет зима?

– Јесте – рекох, иако је уистину нимало нисам осећао, јер ми се тако учини да ћу овом новом лажи моћи да поправим ону прву коју она није ни приметила.

Тада се она саже да би обавила ћебе око мојих ногу, али ја је спречих:

– Хвала госпођице!

А она ми на то са пуно прекора рече:

– Зашто, кад добро видим да Вам је опет зима?

Оно што је она видеала, биле су нове сузе које су ми грунуле тако неодољиво да нисам имао времена ни да помислим: одакле сад да потражим снаге да их спречим. А да оне понова навру, било је доста само то да се у мислима

повратим на капију моје куће и да себи представим како се моји разилазе пошто сам се ја од њих одвојио. Има нечег нарочито мучног у том часу разилажења после испраћаја, и кад кућу иначе испуњава злослутно осећање у оној атмосфери болесника чије стане иде нагоре и задаје толико основане бриге.

Кад сам осетио да ни помена нема од тога да се сузе задрже, ја сасвим попустих овом болу па се потпуно подадох оном неодољивом наступу да се исплачем. Ја зајецах тако болно, тако патнички и са толико раздируће жалости, да ми је тај час, и после и целога мога живота, био и остао као најчистији од свега у њему, по племенитој нежности оног бола до ужаса уцвеленог детета које Бога и воли и безумно верује, али не разуме и не појми казне које му шаље.

Али тек што сам тако зајецао, и не мислећи више на њу, као да и није поред мене, кад ме она наједанпут, и са наглошћу која ме изненади, обухвати око главе, па привлачећи је к себи, зајеца и сама у оном изливу анђелског саучешћа које после целога живота одржава човека у најскупљој заблуди о ближњем и човеку рођеном брату.

Баш утом нека друга кола пројурише мимо нас, те се ја од овога тргох и одмах затим умирих. А за мном умири се и она, па тако остасмо неко време ћутећи, још увек загрљени и са руком у руци.

Ја сам већ почео осећати ону сласт и снагу после плача, и тако умирен и охрабрен, прво што сам урадио, било је: да опробам јесу ли сигурно и чврсто приљубљена колска вратанца с оне стране где је она седела. Ја стегох ону округлу ручицу, па је, што сам игда могао, повукох к себи, и, уверивши се да је све у реду, вратих се понова у свој положај. За све време овога мога напора осећао сам како ме њен поглед милује, и кад ми она полако рече „хвала”, ја се, руменећи, насмеших и одговорих:

– Хвала Вама.

– А зашто – упита ме она – зашто мени хвала?

– Тако!

Ја сам хтео рећи: „тако, не знам, хвала Вам”, али сам рекао само: „тако”.

И чудновато, баш усред ове забуне, усудих се да је погледам у њено мило, округло и најнежније детињско лице, које ме, данас, и кад га понова гледам у сећању, тако живо подсећа на грациозне скице Греза. Нежне и меке као паперје, стршале су њене златне локнице испод капице дубоко навучене, а велике плаве очи, под као снег белим крзном, гледале су ме некако недетињски. Ове тамне, широко отворене и задивљене очи напомињале су на онај неземаљски и пророчански поглед малога Спаситеља у византијским сликама што изгледа као да пред собом мотри за нас недостижне тајне, оне тајне са оне стране живота. Али детињске њене усне, набубреле и пурпурне, разбијале су сав онај чудновати утисак неземаљског погледа. Оне су умекшавале његову строгост, а њеном љупком лицу придавале један израз детиње наивности и живахности.

Лако се њихајући, наше су главице час по климале напред и назад, према покрету кола, и ја сам чешће осећао како ме, извучена испод крзна, под којим је два плава ока дрѐм све више освајао, милује њена као свила мека коса. Овај, после слатког плача и кратког сна прошле ноћи, пријатан дрѐм освајао је и мене, али сам се ја напрезао да му се не подам до своје последње границе могућности. Чинило ми се да би се циљ нашега пута постигао сасвим брзо ако то допустим, па ме је и од тога почео обузимати неисказани страх. А исти тај страх мора бити да је обузимао и њу, јер ми није тешко било приметити како се и она грчевито трза свакад кад би је неумољиви сан, од кога се толико отимала, савлађивао. Јест, али оно што смо обоје толико

желели, немогуће је било постићи, и ја сам мало потом осетио како њена главица, чврсто заспала, клону на моје раме и моју десну страну груди. А тада, и чим сам се уверио да је заспала, ја је обгрлих својом десном руком, тврдо решен да тако останем отворених очију све док се не пробуди, посматрајући њено лице анђела, у које сам се малочас једва усудио да погледам. Њене дуге трепавице биле су још влажне од суза, а испрекидани уздаси у сну, после плача, одазивали су се лаким и финим дрхтањем њених прекрасно скројених усана.

Ова мила главица као у најслађе лутке била је толико лепа, а моја срећа што је држим и могу да гледам толико потпуна, да сам скоро сасвим заборавио где сам. Заклопљених очију ја сам се трудио да сачувам само двоје: слику којом сам био очаран, и срећу за коју сам се плашио да не побегне, и од које сам био опијен до обамрлости. Наједанпут сам стао дрхтати као прут, па сам се уплашио да је не пробудим. Али је она и даље спавала, подрхтавајући и сама у испрекиданим уздасима и лаким трзајима сна, који је морао бити дирљиво узбуђен.

Колико је ово трајало, ја не знам, али, за то време, ја сам, онако затворених очију, видео таквих слика каквих никад, у целом свом животу сновâ, нисам доживео да упознам, и које се исто тако никад више у моме сећању ничим нису помрачиле. Преда мном су бљештале сјајнобеле стенице од мрамора, и на њима, опкољену палмама, чије се широко лишће лако њихало, гледао сам њу како насмејана стоји, у нечем што је било слично прозачној одежди малога анђела; онда, усред чаробне шуме, под светлосјајним небом што улива ону срећу од бескрајности неизмерне и пуне сунца. Свуда сам је осећао и кад је нисам видео, свуда њен поглед, њен шум, њен дах. И све то мењало се брзо, и слике летеле једна за другом, а ја сам се повремено трзао,

отварао очи и уверавао: да је она ту, на мојим прсима, не схватајући ништа од разлике слика у сну отворених и затворених очију.

Па је одједанпут нешто застало, задржало се и укочило, у неком ненадном очекивању, и као посрнуло и зањихало се, док се све није расплинуло снагом гласа који нас је позивао. Кад сам отворио очи и погледао, вратанца наших кола била су широм отворена, а кроз отвор њихов јурила је зима и провиривала, сва бела од иња, брада нашег старца, који се смешио. Били смо стигли до станице која се налазила на самој половини нашега пута. Ја се брзо прибрах, а мала Светлана, још сањива, гледала је збуњено час у мене час у старог кочијаша, који се доброћудно старао да нам помогне изаћи, пошто смо се ту имали задржати ради одмора запреге и дати да се понова угреју расхлађени црепови на којима смо држали наше ноге обавијене сламом и ћебадима.

Брзо сам јој помогао да се како-тако извуче испод безбројних увијача којима је била омотана, и да пажљиво сиђе, па сам и ја, сишавши хитро, пошао за њом. Затим смо се упутили кафани, пред којом је неколико сељака стајало ћутећи, а у оној познатој радозналости пред новим путницима. Што се тиче ових сељака, ја сам, угледавши их, осетио само то: да не бих никако волео да ме сматрају за брата моје сапутнице. Милије би ми било да они помисле о мени да сам ма ко други, али ко, ни сâм нисам могао знати, само сам тако желео да оставим утисак једне врсте њеног заштитника. У кафани остасмо скоро сасвим сами, јер су сељаци отишли да помогну нашем кочијашу, кога су познавали и са којим су се по њиховски шалили, а ја тамо нисам прилазио пећи, бојећи се да пред њом одам своју слабост зиме. На чађавом зиду стари је сат откуцавао уједначено, па нас подсећао на половину пређенога пута, а то што нас

је он опомињао ја се усудих и да јој кажем. На ово ми је она одговорила да још пуно имамо да путујемо, само ако дотле не будемо спавали, и да она не би хтела да и другу половину пута проспавамо.

После смо заједно пошли да разгледамо слике повешане по дуварима гостионице, поцрнеле од чађи, и ја сам јој причао о *Таковском устанку* и *Сеоби Србаља* све оно што је већ сама о томе морала одавно знати. Али ме је она слушала пажљиво, и тако као да никад о томе ништа чула није, па се чак задивила кад сам јој рекао: да она иста дрвена таковска црквица, пред којом је Милош изговорио оне знамените речи, још и данас постоји, и да сам ја у њу толико пута улазио. Причао сам јој и о прадеди своме, једноме од непознатих сарадника у другом устанку, о коме сам од свога оца слушао, и побратиму чувенога војводе Мутапа, са којим је вечерао на своме чардаку и о нечем важном говорио баш онога истог дана кад се онај, непосредно после растанка са њим, заједно са својим коњем, сурвао у мало, али дубоко језерце *Вујна*, које сам тако исто, доцније сасвим исушено, својим очима видео. Све то описивао сам што сам лепше могао; па сам на њој приметио добар утисак који сам тиме производио. А кад сам исцрпао све што сам о томе знао, она ме је молила да наставим, намештајући се све удобније на широкој сељачкој клупи поред зида, и задиркујући са пуно нежности мало кадифено маче што се весело играло са малим кићанкама муфа у њеном крилу. На моју велику жалост, ја нисам могао пронаћи ништа више из гомиле мога историјског знања о сликама које смо гледали, а других слика није било, па сам ћутао у великој незгоди која ме је због тога обузимала.

Иако сам пре тога и у свакој прилици која ми се пружила чинио све да покажем како сам срећан да јој сваку услугу учиним, радостан што осећање које ме за њу почиње да

везује прави од мене срећнога роба свога малога господара, ја се овога пута уздржах да подигнем малу њену рукавицу која је, био сам приметио, на земљи лежала. Помишљајући на скори растанак, ја се реших да овај малецни предмет који јој припада задржим, предосећајући његову вредност после њега. Али то што сам тако наумио, ја се не усудих да извршим, и да бих се извукао из забуне у коју сам се од ове помисли довео, одустах од намере да је кришом подигнем, па одлучих да о њој уопште и не говорим, надајући се да ће рукавица ту остати, и да ћу, можда доцније, кад понова овуда будем пролазио, до ње ипак некако доћи.

Баш у том појави се наш кочијаш на вратима, па нас позва да опет уђемо у кола, саветујући нас да се онако исто утопимо. Ми се сместа упутисмо вратима, кад баш овде примети она оно чега сам се толико бојао, и брзо окренувши се приђе и дохвати своју рукавицу. Тога тренутка и од тога ја сам осетио тако силан удар од срца у главу, да сам мислио: свиснућу.

Од кафане, од које смо сад полазили, почињала је велика једна узбрдица, уз коју сви тераоци кола, да би стоци олакшали, обично иду пешице. Ја предложих да се и ми кренемо тако, па да идемо све до наврх брда, одакле се у великој даљини има поглед на један од најпитомијих и најсликовитијих предела наше домовине. Иако се мало противио, из страха да не назебемо, стари кочијаш је ипак пристао и смешећи се шеретски попустио нашем наваљивању, па се, ошинувши коње, кренуо пред нама, с тим да нас сачека на самоме превоју, одакле се после спушта једна од најстрмијих, на овом путу, низбрдица.

Једно поред другог ми смо корачали овом узбрдицом, али тако лако да је скоро нисмо ни осећали. Лево и деоно од нас, у свечаној белини иња, озарени првим зрацима сунца, у најсветлијој чистоти јутра иза месечине, бљештали су

простори покривени шумама, њивама, звоницима и као снег белим кућама, из чијих су димњака струјали они бели, прави и мирни димови што су преслатки у дражи огњишта нашега села, које смо с љубављу гледали. Као тајанствени и нестварни, од најчудније испреплетених кристалнобелих корала, невидљивих у бескрајним дубинама морскога дна, посути тако ињем, бљештали су нарочито, расути на све стране и јарки, мали и раскошни шумарци, као у самим ваздушастим чипкама, а свежи и млади као невесте обавијене девичанским велом. По далеким планинским гребењима небо је разливало своје плаве осмехе толико ведрорадосне да нам је дубоко ћутање иза њих уливало једно једино осећање оне неизмерне наде пред којом се живот чинио вечнијим од свега. И у тој радости ми смо ћутећи корачали брзо и усхићено, са оним лаким и слободним у души као да летимо, заборављајући све, желећи и хотећи све, топећи се у свему. Као неко мало сунце, пало однекуд на исти овај пут којим смо, тако усхићени, корачали, ја сам је осећао поред себе, али је нисам смео погледати.

И тако, не гледајући је, а осећајући је крај себе, ја сам, озарене врелим жаром светлости овога малог сунца, грлио и љубио, упијао и миловао прекрасне ове живописне просторе, ове валовите пејзаже историјски знамените, који су и доцније, у целом току мога живота испуњеног свачим, остали једно од најживљих врела узбудљиве љубави за рођеном грудом. Као светиња над свима, дража од свих дражи, остала је слика ова у мојој души неутољиво горућим подстреком свих жртава, као света ватра, у најљубим оним часовима изгнаничких мука, и кап рођено место, које сам мрзео, не осећах ни толико колико земљу у којој сам ону заборављену и толико горку бол свога претешког робовања доживео.

Брзо смо се пели ка високом превоју где су нас кола чекала, кад пред нама угледасмо, и за мало па сустигосмо, бедну једну прилику сву у ритама, која је са торбом на леђима уморно корачала узбрдо. По свему био је то један од оних просјака жалосне судбине, кога је глад гонила негде по овом мразовитом времену, што је пут учинило готово пустим. Сагнуте главе кретао се он са великом муком, не обзирући се на нас, исто онако као што се није обзирао ни на веселе мале сенице што су пред њим, ситно скакућући, бежале путем кад би их достигао, да прну, и обавијене белим прахом који је пурњао сакрију се у ињем посуту живицу. Чим смо га стигли, мање дирнут његовом бедом, а више да се покажем, ја потражих новчаник да га дарујем. Ја извадих најмању сребрну пару коју сам имао (и то ми се учини сувише издашан дар) и пружих му је. Узимајући, просјак подиже руку капи да ми захвали, али је брзо спусти да прими дарак моје сапутнице. И у исти мах ја приметих велику забуну на обојима. Устручавајући се да прими оно што му је пружала, просјак је гледао у мене. А у руци мале Светлане био је новчаник са свим новцем који је код себе имала.

– Ама узмите! Узмите!

У зачуђенога просјака, чије су ме очи питале, ја сам погледао тако неодређено да је он и даље остао збуњен.

– Узмите! Само узмите! Молим Вас, узмите!

– Не, не, малу би' пару могао, добра госпођице, ово не могу.

А она, видећи га како се боји да прими, веома хитро спусти новчаник у његову торбу. Онда, раздрагана што му је тако доскочила, потрча, и бежећи све даље да је старац не би стигао, позиваше и мене:

– Брзо! Брзо! Ох, брзо, забога!

– Хвала, душо, сретна била!

И ја потрчах, остављајући старца који је благосиљао, па чим је стигох:

- А мама Ваша шта ће Вам рећи? – рекох.
- Мама! Како мама?
- Ваша.
- Ја немам маму.

А то што сам тога тренутка видео у њеним очима као да није била жалост, него питање у чуду: је ли могуће да има још кога ко не зна о страшној празнини што зјапи у њеном животу.

Била ме је већ ухватила за руку, па смо, све трчећи, стигли до кола. Ја нисам имао времена ни да осетим сву незгоду стида своје лажне племенитости, јер, не растављајући никако наше руке, ми кренусмо напред таквом брзином да се чинило да летимо. И као у облаку, над свим оним што смо заједно, онако опијени, гледали, летесмо ми тако сами, заборављени, чврсто припијени, усхићени до најслађег заноса, праћени божанском музиком најфинијег брујања читавих хорова анђела, којима је, чинило нам се, сва неизмерна дубина неба била испуњена. И тако смо ћутећи јурили све док се она није пренула да ме упита докле смо стигли и колико ће још трајати наше путовање. Тргавши се, пошао сам хитро да обришем окно прозора и да погледам напоље, како бих се уверио где се налазимо, кад она брже задржа покрет моје руке, не пустивши ме да учиним што сам наумио.

– Не, не бришите – рече она живо. – Напишите нешто, да видим како пишете.

У исто време, баш као да је стари кочијаш чуо ову њену жељу, кола успорише кретање. А тада, најпослушније и са амбицијом какву дотле никад ни за шта нисам осетио, ја подигох руку коју сам ослободио, па дрхтавим, а ипак читким, потезима написах: *Свејлана*. Одмах за мном, и

на својој страни, написа и она на залеђеном окну оно моје име којим су ме звали из милоште. И ова два рукописа, као овога часа преда мном написана, гледам и сад живо пред очима.

Светлана примети:

– Гле, па Ви пишете лепше од мене!

– Не, није тако – одговорих ја – Ваш је рукопис отменији!

И доиста, оно што је она била написала учини ми се лепше од свега што је људском руком написано.

– А сад – замоли ме – напишите друго, што бих могла да сачувам.

А ја се брзо сетих свога малог подсетника позлаћених ивица, и уписавши дрхтавом руком: *Њоклон мојој сајушници*, предадох јој. Радосно га примајући, она ми сместа поврати своју малу рукавицу, и то тако брзо као да је то одавно смислила, а ја узех овај поклон толико драг, дражи од свих које сам могао пожелети.

Па кола опет појурише, јер настаде дуга и последња равница, после које нам није много остајало до растанка. Високо одскочило сунце је постајало све топлије, и зраци његови који су све јаче продирали, растапали су мало-помало танко залеђена окна наших прозора. Најпре лагано, па све брже, и једна за другом, капале су равномерно оне водене грашке, као праве сузе, из два наша имена, и слово по слово губило се и нестајало доле у црно обојеним оквирима. И тако, све провиднији, откривали су нам прозори нове пределе које смо просећали.

А што се више ближио, растанак нам се чинио немогући ужас који се неће и не може догодити. Не верујући у њ, ми смо ипак једно другом стезали руку до бола који је мамио врисак, припијајући се све више, све топлије, све присније. И тргли смо се тек онда кад су наша кола наишла на

калдрму вароши, чије су прве куће, с једне и с друге стране, брзо бежале иза наших леђа.

У оном треску који су она производила по неравној калдрми, у вртоглавом вихору свега што сам помућено гледао, ја сам слутио да до расанка нашег остаје само неколико тренутака. А у жељи да нешто кажем, ја нисам успео ни да промуцам, кад су се кола наједанпут зауставила пред кућом њенога оца. А ту, мало се сећам шта је било. Знам само да је, опкољена својима, брзо излетела из кола, и после поздрава, појурила унутра, да се мало после, и кад сам се ја кренуо, појави на једном од прозора, одакле ме је, све док нисам ишчезао, пратила погледом неисказаног страха и слутње.

А ја? Ја сам се брзо нашао на станици, и тамо, бедан, као неко коме је све помрло, стајао скрушен до несвести. Тако сам и сачекао полазак воза, са чијег сам прозора, окренутог срећној вароши, одмичући све даље и даље, гледао у последње куће, завидећи сваком мраву и свакој травки што ту уз њу остају да живе и дишу ваздух који ће и она удисати.

* * *

Не памтим тачно колико је година прошло (али није много, кад сам у некој прилици случајно чуо да је мала Светлана, чију сам рукавицу давно био изгубио и заборавио, умрла. Али како сам ову вест примио не бих знао тачно да кажем. Био сам весео дечко, познавао много њених вршњакиња, и због њих патио и радовао се, а старе моје успомене лежале су у таквој дубини таме да за њих и нисам имао осећања поред оних што сам их широко делио садашњици. Мала Светлана била је једна од безброј Светлана са којима сам ја путовао и растајао се, и које су живеле и умирале како им је воља. Време је пролазило, и ја сам их налазио на

свима божјим путевима, делећи срце у које су могли стати легиони.

Тако је то било са мном све до пре неколико година, кад је већ био крај и моме дечаштву и младихтву, па сам, поводом неких маневара, дошао у ону исту варош Светланину.

Прелазили смо много брда, потока и долина, једнога од врелих јулских дана, па смо се, скотски уморни, понова враћали у варош, које смо жељно тежили да се дочепамо. Било је пријатно и пуно мириса вече лета без облачка, и у маршу који смо прешли, а пред сутон, застанак нам је пао баш крај самога гробља ове моје некад најсрећније вароши. Ја оставих људе на некој ледини иза брда под којим се гробље налазило, па се, нимало узбуђен, упутих тамо где сам се надао да ћу моћи да пронађем жалосни гробић моје случајне и давне сапутнице, чије породично име нисам био заборавио. И пронађох га доиста, доста брзо, међу мноштвом неједнаких и запуштених споменика обраслих у корову усред кога сам се обрео. У камену, у повећем округластом оквиру, угледах слику Светлане из оног доба детињства кад смо заједно путовали онога зимског јутра, у колима чија су стакла била ињем замагљена. И у тај први мах, застајући, скоро ништа нисам осетио. У првом тренутку ја сам само гледао у ону доста добро очувану слику девојчице, очију, које сам био описао, као што бих гледао у сваку другу. Али зачас изазва она у мени давно прошлу успомену, о коју сам се толико огрешио. Па изазивајући је у свој њеној лепоти, потресе ме она свом оном чудном силином што чини да се човек потпуно заборави у садашњици и да се живо поврати у стварност свих несрећа и жалости што их је доживео. И тада заплаках. И мислим да се не варамам да сам заплакао оним несвесним плачем којим људи плачу све прохујале болове, али и све прохујале радости у животу, сав живот.

Ово исто вече лумповао сам гадно у једној од оних кафана што раде само ноћу поглавито за официре и где се лумпује са женом у крилима, па сам разбијао огледала и флаше, махао сабљом као махнит, и беснео свакојако као изван себе, не сећајући се ни за тренутак драге успомене коју сам још тога истога дана онако био оплакао.

Ето, брате, тако ти је то! А сад ево седим ја с тобом, сами смо. Напољу дрвеће бело од иња, исто онако и пуцкара живо наша пећ пред нама, а ја и ти догурасмо до четрдесете. Ах четрдесета! А док ти нисам почео да причам, ти си се у чуду питао шта ми је. Ето шта ми је. Ишли смо малочас под руку, а ја зачух кад неко изговори име које највише волим. И седосмо овде, а ја мислим о Светлани, о чаробној светлости мога детињства, и како је тачно оно да смо ми од онога од чега је слика у сну.

И још нешто мислим. Ево шта. После Светлане, волео сам исто тако другу девојчицу, грациозну, милу, паметну и племениту исто онолико колико и она. Успомена коју сам о њој сачувао исто је толико лепа као и ова о путу о коме сам ти сад причао. И растали смо и заборавили се онако исто. Дакле, прошло све, заборавили се ми, живели својим животима, путовали својим путевима, ратовали својим ратовима. А недавно чујем ја да је ова жена жива. „Ама, рекох, није могуће: хиљаду година је нисам видео.“ „Жива је, кажу ми, жива и здрава, и силна, и можеш је видети кад ти је драго.“ – „Шта кажу? мислим ја, жива; видећу је, него шта, морам је видети.“ И тако пођемо једно вече под руку, као с тобом ово, да ми је покажу. Па идосмо тако, идосмо споредним неким улицама, и наједанпут: „Стој, веле, видиш ли овај излог женских шешира?“ Гледам ја излог: „Видим, рекох, видим добро.“ И вели ми један: „Гледај, вели, кроз прозор, ено ти идола, сунашца, твога анђела, божице твоје.“ „Ко, кажем ја, где, зашто?“ и трљам очи, не видим,

нећу да видим, а морам и гледам. А шта гледам? Ево шта, душо моја. Дакле: тезга; јесте тезга. А по тезги, као јастуци напуњени месом, ваљају се огромна прса, њена сопствена прса. Бога ми, јесте: њена прса. А глава? Глава – ужас, глава – чудовиште, глава, не удем да ти кажем! И тих сто и десет кила прети, сикће, псује раднице. У руци огромне маказе, под пазухом дрвени метар. „Јаој, чекај, кажем ја, јеси ли сигуран?“ „Сигуран, сигуран, шапће он, гледај, добро загледај, увери се.“ И ја гледам, не чујем шта говори, али гледам: уста мичу. Мичу уста, роде, кад наједанпут видим: пљуну. А ја опет гледам и објашњавам сам себи: „Ето, рекох, пљуну она сад на оно што је сад, а што некад није била.

Е, а сад мислим ја: а шта би Светлана била боља да је жива? Исто ово била би да је жива. Жена трговца, чији је видик од куће до дућана, и од дућана до касапнице, и од касапнице опет до дућана и тако даље и тако ближе. И пљунула би на оно што је сад, а што некад није била. Него, има друга једна ствар: мање, братац, испијај, нацврцао си се кô клен и док сам причао, ти одвали цео литар; оде све. Богами, сунца ми, тебе ми, оде све.

